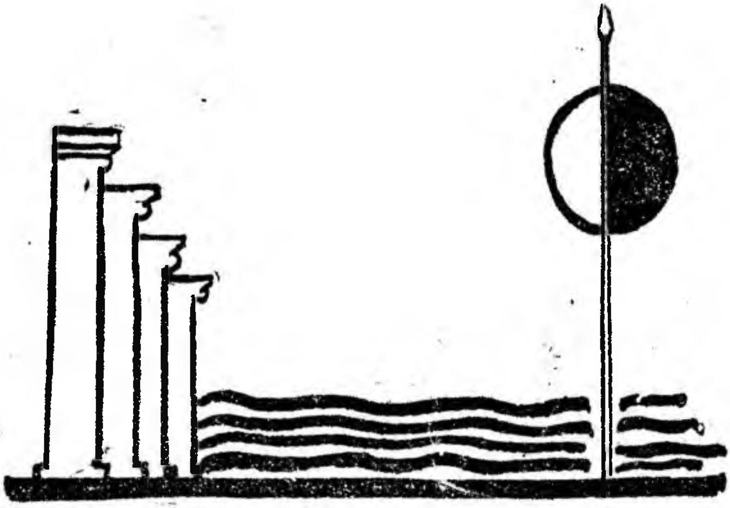

Edip şa

ГАТНАШЯНЛАР:

Эдип.
Пир.
Креонт.
Фива яшулуларының хоры.
Тиресий.
Иокаста.
Чапар.
Лайың чопаны.
Эдибиң өйденичери.

Д(Греция)
С66

С $\frac{70404 \quad 004}{М551(15) \quad 75}$ 105—75

© Түркмен дилине Терҗиме эдилди,
«Түркменистан» нешираты, 1974

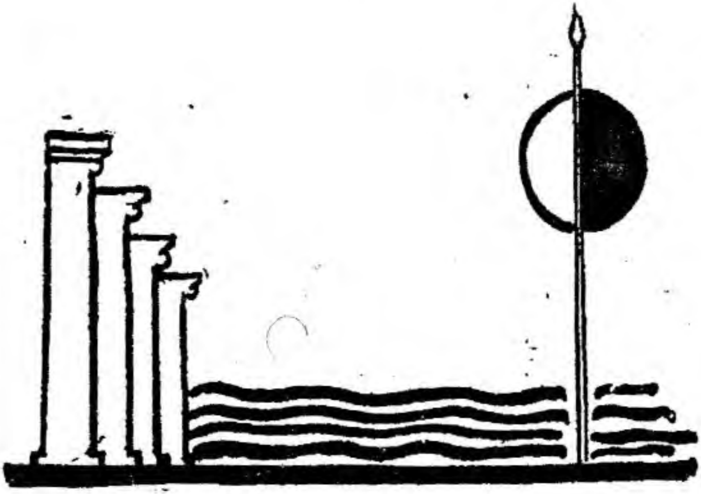

ПРОЛОГ

Эдип

Айдың, өвлатлары Кадм бабаның,
Бу үйшмелең аламаты нәмәниң?
Барчаның элинде мынажат пүри,
Дияpмызың болса пыган бар ери,
Нирәңе серетсең, ах билен нала.
Бейле бела нирден ёлукды иле?
Мен, сиз айтмышлайын, эденли Эдип,
Гелдим магадына етейин дийип.
Ханы, айдып отур, маңа яшулы,

Себэп сен бу тайда хеммеден улы.
Башыңыз җем эден хайышмы, горкы?
Чекинмәң, мендедир адыллык эрки.
Залымлык бор, гулак салмасаң иле.

Пир

Хөкмүрован Эдип, онда сен диңле!
Үйшдүк улы-кичи, гөрйәрсиң ине,
Бир топармыз — энтек гызыл этене,
Бир топармыз—яшы дуругшан пирлер,
Мең өзүме болса Зевс пири дийрлер.
Дилде сена эдип Исмениң адын,
Паллада ядыгәр гоша бинядын
Хузурында чекйәр ил-гүн дердесер,
Ятладыкча, мен гожаны дер басар,
Думлы душ аз гана боялып баряр,
Де[illegible] нежесини герйәр.
Тох[illegible] болды кул,
Җ[illegible]уя
Энелерин [illegible]алды,
Ил-гүн мал-гарасыз, ёвзарсыз галды.
От худайы Аид якды дияры,
Кадм бабаң өйи ятладяр габры.
Сенем таңрың бир бендеси, элбетде,
Гутар бенделери, делалат эт-де,
Чын хоссар сен баша бела инеңде,
Гудраты гүйчлиниң назары сенде.
Фива гелип, бизи дындардың дертден.
Залым сфинкс асгын гелди сен мертден.
Овалында билмесең-де халымыз,
Аллаң эмри билен ачдың ёлумыз.

«Сен дада етишдиң» диййәр халайык.
Мертлериң мерди сен, шөхрата лайык.
Гелдик хузурыңа ене сен дийип,
Ил-гүнүң-у хакың айданна уюп,
Бир көмек эйлесең. Данаң геңеши
Хайрына чөзермиш хер бир шер иши.
Бенделең ичинде иң бир данасы!
Эҗирли илимиң даглы сынасы.
Дикелт дияры*ң*ы! Хайыш шу—билсең,
Өңкиң дейин ене хоссарлык кылсаң.
Овал бир дикелдик сениң барыңда,
Индем биз галмалы зулмат зарында.
Дикелт дияры*ң*ы! Гой, ол бакыет
Сарсман дурсун! Хөкмүрован, көмек эт.
Эләп отурҗак болсаң сен тагты,
Өң багт бердиң, гетир ене шол багты!
Чөлүстана дәл-де, бол хәким иле,
Горагчысы гачса, дүшүп довула,
Галаңам, гәмиңем болар бер-бибат.

Эдип

Бичәре перзентлер! Сизе герек зат
Мана аян. Гөрүп дурун барыны.
Йөне хериңизиң чекйән зарыңыз
Өз чекйән зарыма эдип билмен тай,
Хериң өзүң үчин чекйәң ахы-вай.
Мен велин сиз дийип, диярым дийип,
Дерде галян, гара багрым ган өйүп.
Ыраламаң мени, гафлатда дәл мен,
Билип гоюң: гөзден яшымы сылман,
Энче махал бәри гепледйән ичим,

Ахырым шу дердден гутулмак үчин,
Гайынагам Креонты — Менекей оглун
Ибердим мен Фебе, хатыржем болуң.
Зулумдан, сүтемден дынмагың ёлун
Велиң өзи эйләр Креонта мәлим.
Йөне гечип гитди гелмели вагты,
Нәм болдука оңа? Эгленди гаты.
Аман гайдып гелсе иберлен адам,
Ничик эмр болса кадыр алладан,
Битирмесем шоны, борун мен генде.

Пир

Вагтында ятладың, эй, ша, эй, бенде.
Бир оваз эшитдим гелйәр дийип Креонт.

Эдип

Гудратлы Аполлон! Хуснуңа мен бент,
Оң хабарам болсун сең хуснуң ялы!

Пир

Кейп-э көк оң! Эгер тең болса халы,
Той донун гейинип гелмезди бәрик.

Эдип

Ажап! Белки, бегендир ол дияры.
Эй, хәким! Гарындаш, Менекей оглы!
Хакдан нәме буйрук? Биз шоңа баглы.

Креонт

Асылзада! Ынан, тапылса чәре,
Хер ненең шер ишем өврүлер хайра.

Эдип

Нәме хабар? Энтег-ә сең сөзлериң
Не хайрың нышаны, не-де бир шериң.

Креонт

Хәзир диңлеҗекми велиң айданын?
Айдаярын... Белки, өйде айдарын...

Эдип

Ёк, шулаң янында хабар бер барын,
Өз дердим дәл, чекйән шулаң азарын.

Креонт

Диңле онда эмрин хак-тагаланың
Хем гудратлы Аполлонының келамын:
Диййәр олар: «Фива топрагна орнан
Зулматы деп эдиң, аманын бермән».

Эдип

Ненеңси ёл билен? Ничик тәр билен?

Креонт

«Юрда шер гетирен, ганхорлук кылан
Я-ха ковулмалы я-да өлмели».

Эдип

Таңрыдан даш дүшен о ким болмалы?

Креонт

Сен Фива гелмәнкәң, эй, хөкмурован,
Лай патыша мунда сүрйәрди девран.

Эдип

Эшитдим. Өзүни гөрмәндим йөне.

Креонт

Оны өлдүрдилер. Шол нахак хуна
Бизем хун алмалы. Шу аллаң эмри.

Эдип

Ызы йитип гиден бир вагткы шериң
Нирден тапып борка гүнәкәрлерин?

Креонт

Вели дийди: «Үлкәңизде шо ганхор.
Кән ыхлас этмесең, тапмасы кын бор».

Эдип

Хачан, нирде өлдүрлипдир о бенде?
Хей, бир хабар ёкмы о хакда сенде?

Креонт

Гитди вели шоны билмәге хакдан,
Соң гайдып гелмеди, галдым уч тапман.

Эдип

Боландыр-а шонда шаның ёлдашы,
Екмука шол ишден хабардар киши?

Креонт

Оларам өлдүрлен. Диңе бир адам
Аман гутулыпдыр шонда беладан.

Эдип

Пейдаланып билсек шонуң көмегин,
Чөшләп болса герек умыт юмагын.

Креонт

«Патышаны галтаманлар өлдүрди.
Олар көпди» дийип, шо кес гүр берди.

Эдип

Нахак гана галан о бетпәллери
Белки-де, хакына тутандыр бири?

Креонт

Эхтималдыр... Йөне ша өлен йылы
Ганын алып билмән, галдык бергили.

Эдип

Ша венат боланда, хайсы мусаллат
Ганхоры тапмага бермеди пурсат?

Креонт

Залым сфинкс өңе душди бар ишден,
Эдэймесек инди «гич ягшы хичден».

Эдип

Сер салайын мен бу ише гайтадан,
Билип гоюң, ерде ятмаз нахак ган.
Гудратлы Аполлон, гол берип саңа,
Чыкарыс түмлукден, чыкарыс даңа.
Ватан хатырына, ят эдип хакы,
Ар аларын. Менде арманың ёкы
Галмасын. Шол ганхор болса-да хер кес
Мениңем ганхорым. Белки, ол нэкес
Гүнлериң биринде чыкар кастыма.
Лай хатырын гойман намыс астына.
Галың сиз, перзентлер, галың сиз өре,
Мынажат пурлерин гөрмэйин инди,
Фиваң бар илатын йыгнаң бир ере.
Гөрерис не болса говгалы башда,
Ар аларыс я галарыс гаргышда.

Пир

Галын, перзентлерим! Бермэлиң азар,
Ша эмрин эшитдик, алдык ыгтыяр.
Гой, келам гөндерен гүйчли Аполлон
Пена эйлэп, бичсин зулма кепен дон.

Гидйэрлер.

ПАРОД

Хор

1-нжи СТРОФА

Ширин зыбан Зевс! Алтын Пифондан
Фивамыза
Нәме хабар бар сенден?
Галпылдаяр калбым, сораян зынхар:
Тенекар-Делиец!
Нәме хабар бар?
Тәзе хәким гуллугында болсунмы?
Я-да өңки хәким хызмат кылсынмы?
Эй, гудратлы!
Зер Умытга эйленен
Велилик сөзлериң эйлегил беян!

1-нжи АНТИСТРОФА

Зевс гызы Афина—дирилик нуры!
Мен саңа сыгыняи овалдан-башдан.
Сыгынян ене-де
Уяңа сениң.
Уяң Артемида багты ил-гүнүң.
Диярымың иң гиң мейданчасында
Зынатлы тагты дур мәхрем уяның,
Мисилсиз мергене—Фебе сыгынян!
Эй, өлүмден рүстем гелйән үч мердан!
Етишиң дияра! Етишиң ене.
Диярың башына бела иненде
Болупдыңыз өңем халасгәр бизе.

2-нжи СТРОФА

Вадарыг! Бу дердиң ёк чени-чэги!
Ил-гүнүң гөрдүги наладыр агы.
Ничикси дынмалы? Эми ёк мунуң.
Эм тапмага етмез пайхасың сениң.
Өсмейэр мивеси Гея энэниң,
Дердине дерман ёк хамла зенаның.
Бак сен адамлара: Екэнме-екэн,
Бу беладан яңа бакыя бакан
Гушданам чаласын гечип баряндыр,
Ынсаның чырагы өчүп баряндыр.

2-нжи АНТИСТРОФА

Саны-сажагы ёк өлен бендэниң,
Порсап ятыр жайланмадык жесетлер,
Элхенч ыс адамлаң аздырды гэбин,
Ятдан чыкды өлен үчин сес этмек.
Аял-эбтат чал баш энелер билен
«Дертден дындар» сөзүн дүшүрмэн дилден
Мынажат кыляндыр чекип ахы-зар.
Пыган-у-хош арзув—бары гарышяр.
Етиш, Зевсиң алтын гызы.
Бу зулматдан дындар бизи!

3-нжи СТРОФА

Бир яныңдан эйлир тар-мар
Юрдумызы ажал ели.
Эй, бирибар — первердигэр,
Ясдан чыкар бизиң или.
Идирдет-де, сок ювханы
Амфитритаң гирдабына
Я-да окла Фракияның

Жошуп-дашян мес гомуна.
Галмады гүйч-кувват бизде.
Хыялымыз гүндизликде.
Арман, гижә дөнйәр гүндиз.
Гол узат, Зевс ата, эйле бир эми,
Йылдырымың билен яр сен бу түми!

3-нжи АНТИСТРОФА

Алтын яйлы Ликей шасы,
Ягсын оклаң булут болуп
Депесинден ювдарханың!
Лик дагындан алып бады,
Окла сенем, Артемида,
Аташыңы, янсын залым!
Зер гушаклы, хумар башлы,
Чар тарапы мес ёлдашлы
Вакх, сенем етиш бизе,
Диярыма—өзүң биле
Атдаш ере эт хемаят.
Сенем голай гетир алавлы голуң,
Совралың асмана зулматың күлүң!

Эдип гелйәр.

БИРИНЖИ ЭПИСОДИЙ

Эдип

Гулак гоюң, дога окян кишилер,
Ынаняң, бу дүвүн ахыр чөшүлер.
Гарав тапар мениң сөзүме уян.
Мыш-мышы, дов-довы гапдала гоян
Кесеки болуп мен йүзленйән сизе:

Еке адам, болса-да ол перишде,
Көмекчисиз эҗиз гелер хер ишде.
Юртдашыңыз болдум соңкы махалда,
Кадм перзентлери — дуран мәхелле,
Хайсыңыз билсеңиз Лайың ганхорын,
Аян эдиң маңа ахвалың барын.
Өз айбын ачмакдан чекинсе ганхор,
Билип гойсун: оң җезасы шейле бор —
Ырысва эдилип, ковулар юртдан.
Элин гана булан болса кесеки,
Таняныңыз бардыр оны-да белки.
Айдың, етирин мен сылаг-серпайын.
Горап өз достуны, горап өз җаныи,
Дымянлар үчинем мең эмрим тайын:
Кимем болса җеза чекмели дейюс,
Мең сораян юрдум шоң үчин довзах
Болмалыдыр. Хич ким шейле ганхора
Рова гөрәймесин бир гарыш ери.
Геплешмесин хич ким шол залым билен,
Болмасын оң билен мынаҗат кылан.
Ит салып ызына ковуң, гөрсеңиз,
Дияра каст эден этмесин хезил.
Шудур бизе Аполлоның саргыды.
Айтсам ене, мен — алланың бир гулы,
Өлдүрлен ша үчин мен ар алгылы.
Гизленйән ганоҗак көпми я бирми,
Лагнат оңа! Лагнат! Лагнатың ховры
Яндырсын, күл этсин лагнат сиңени!
Касам эдйән: барды-гелди, ол хайын.
Мең өйүмде болан болса мыхманым,
Илки билен мен чекейин җезаны,
Чекдириң сиз маңа сансыз ызаны.
Хакың хатырына битириң пендим,

Бөвсүлсин диярың сүтемли бейди.
Болмаянында-да алланың эмри,
Хеләк болса юрдуң арсланы-нери,
Сиз алмалы ахыр онуң хунуны.
Хаял этмән, башлаң инди гөзлеге!
Мен Лайың тагтына боламсоң эе,
Хоссар чыкдым ондан галан начара,
Перзентсиз өтмедик болса бичәре,
Мен оң чагаларнам эклән-саклардым,
Оң өңүнде өз боржумы хаклардым...
Тутуп инди онуң оглуның орнун,
Ким өлдүрен болса Лабдагың оглун, -
Аслын дийсем, Полидорың агтыгы,
Эждаты Агенор, Кадм болан беги —
Ана шоны өлдүрени тапарын.
Билсеңиз, дилегим ярадан-хакдан:
Залым намут болсун мәхрем топракдан.
Дүшмесин өмрылла перзенде йүзи,
Басылсын багрына касасың көзи!
Кадм өвлатлары, сизе дийжегим:
Көңлүмиң арамы, медеткәри сиз,
Бирибар, Адалат болсун ярыңыз.

Хор

Шахым, касамыңа касамым, билсең:
Ганхор мен дәл, сөзе питива кылсаң.
Эҗиз мен залымы әшгәр эдерден,
Аполлона сыгынмалы бор хер дем.

Эдип

Мунуң мамла велин, айт маңа шуны:
Гыссап билермикәк онз Аполлоны?

Хор

Онда-мен айдайын ондан зыядын.

Эдип

Вах, шейтсене. Ким ол? Айтсана адын.

Хор

Айтсам, ол пәхимдар — гожа Тиресий,
Аполлон дей велилериң бириси.
Бу сырың үстүни ана шол ачар.

Эдип

Креонта геңешип, мен ики чапар
Ибердим бада-бат гожаң ызындан.
Йөне энтеклер-ә хабар ёк ондан.

Хор

Өнден гелйән бир гүррүңем бар ене...

Эдип

О нә гүррүң? Ханы, хабар берсене.

Хор

Шаны ёлагчылар өлдүрен борлы.

Эдип

Гөрең ёк. Ол гепден менем хабарлы.

Хор

Нириде болса-да ша ганын дөкен,
Сениң лагнатландан сыпаярмыкан?!

Эдип

Сөзден гыпынч этмез ишине гайым.

Хор

Ана, олам гелди. Ганхорың айбын
Ачар инди даналарың данасы,
Адалатың досты, дүрүң дәнеси.
Тиресий гелйәр.

Эдип

Ердәки, гөкдәки бар ахвалата
Барымыздан белет Тиресий ата! –
Гахатлык гаплады гөзел Фиваны,
Гожа, бу ягдайдан чыкар бир маны.
Инди өзүң бизе чыкмалы хоссар.
Чапарың сөзүнден болсаң бихабар,
Эшит Аполлоның берен пендини:
Бөвүсмекчи болсак зулмат бендини,
Хөкман тапып ша ганыны дөкени,
Хун алмалы я-да гүмүн чекмели.
Өзүң хабар тут-да дана гушлардан,
Баш чыкарып, ата, ушбу ишлерден,
Халас эт өзүңи, мени, Фиваны!
Абат эйле бербат болан сынаны.
Ыгтыяр өзүнде. Эт элде барың,
Гөзеллик яраны, эй ховандарым.

Тиресий

Вах! Инди гич боля этсемем пушман,
Даналык дийлен зат өзүне душман!
Берк билйән задыңам чыкайяр ятдан...

Эдип

Нәм болды? Чекинйәң сен хайсы затдан?

Тиресий

Ругсат бер, гидейин. Хер ким өз йүкүн
Өзи чексе, еңил дүшер, эй, хәким.

Эдип

Сөзлериң айлавлы... Гөрйәрин вели,
Мәхрем Фива сенден харай ёк ялы.

Тиресий

Оңат бор сөзүңи билип сөзлесең,
Менде эм ёк. Эмиң өзүң гөзле сен...

Хор

Сырың аян эйле, даш дүшме хакдан,
Ялбаряс биз саңа халыс йүрекден.

Тиресий

Биакыллар! Маңа хер зат айдайың,
Өлинчәм дил ярман... Ачмарын айбың..

Эдип

О нәхили? Билибем, сен дымжакмы?
Бизден, мәхрем диярыңдан дынжакмы?

Тиресий

Азара гоймайын өзүмем, сенем,
Дава нәмә герек? Дийдим — геплемен.

Эдип

Вах, сен кежжал! Гендәңем бир гендеси!
Сең болшуңа ненең жаның янмасын!
Айтжакмы, ёк? Я-да дымжак дуржакмы?

Тиресий

Нәмә гыйгың пүркйәң? Нәме херрелйәң?
Бу болшуңы гөрен бендә дер гелйәр.

Эдип

Сен хар эдип дуркаң мәхрем дияры,
Айт, биз ненең гахарланман дуралы!

Тиресий

Мен дил ярмамда-да, болжак иш болар.

Эдип

Болса, айт-да! Баша ничик гүн гелер?

Тиресий

Бир сөзем алмарсың агзымдан мениң.
Гахарлан-у-ярыл — өз ишиң сениң.

Эдип

Бә-ә! Шейлеми?! Онда ачыгын айдян:
Беланың көруги сенмикәң өйдйән.
Дөкүленде ганы бичәре Лайың,
Болмалы шол ишде сениңем пайың.
Көр болайяң. Егсам диердим: хайың!

Тиресий

Шей дийсене? Диңле, буйругым онда,
Инмели өз эмриң сең өз бойнуңдан.
Хакың ёк дегмәге маңа, хич киме,
Дияры заялан залым — сен диңе!

Эдип

Айдяның нәмедир, дейюсың бири?!
Сыпарын өйдйәңми шу тайдан дири?

Тиресий

Мен сенден горкамок. Хакыкат — менлик.

Эдип

Жеза чекерин өйденок-да сен онда?

Тиресий

Ёк. Эгер дүнйәде болса хакыкат.

Эдип

Дүнйәде бардыр ол. Йөне сенде ёк.
Сенден бетер паңкелле ёк, генде ёк.

Тиресий

Нәмә гаргап дурсуң, эй, багтыятан,
Тизден саңа гаргар хер бир өңъетен.

Эдип

Өтмез дишиң, бакы түмүң доографы!
Гүне гөзи дүшен тассыклар муны.

Тиресий

Элбетде, мен бермен саңа жезаны,
Аполлон менсизем чыкарар маны.

Эдип

Креонтмы, өзүңми бу гени тапан?

Тиресий

Креонт дәл. Сен өзүң — өзүңе гапан.

Эдип

Пул! Хәкимлик! Сиз бир—гудратлы яраг,
Өмүр сүрмек үчин иң ягты чыраг!
Сизде сан-саҗаксыз хиле бар, ал бар.
Бир махалкы достум Креонтда бу гүн
Ша тагтыны алсам диен хыял бар.
Тагты дилемәндим. Сечди ил мени,
Индем йыкжак болуп яңкы ал мени,
Ассырын сүссүрди мелгун велини,
Яланчы-кеззабы, элхенч йыланы.
Бетликде зор, пайхаса зар, көр вели!
Айт, хайсы сөзүнде ыкрар бар, вели?
Айт сен маңа, ювдархадан дияры
Сенмидиң дындаран гөркезип зоры?
Оң маталын билäймәнди өңъетен,
Билмелиди оны аша пәхм эден.
Сен шонда шол гушдан гелипдиң асгын,
Сен тесдиң. Мен велин догумлы басдым.
Гушдан сапак алман, маталын билип
Мен—акмак еңипдим оң багрын дилип,
Индем сен Креонта гуйругың булап,
Гүм этҗекми мени ырысва эйләп?
Ягшылыга яманлыкчы, бетнышан,
Икиңем этмели борсуныз пушман...
Вах, гоҗа болайяң!.. Егс-а билйән-ле...

Хор

Гөрйән велин, олам, сенем, эй, Эдип,
Билмедиңиз гахарныза бәс эдип.
Бейтмәң, хак эмрине эйләлиң амал,
Барымыз шоң гамын иелиң дерхал.

Тиресий

Болубер ша болсаң, меннем хакым бар,
Менем эдил өзүң ялы хөкүмдар.
Мен сениң гулуң дәл, Локсийиң гулы.
Креонта мәтәч дәл, билип гой шуны.
«Көр» дийсеңем маңа, эй, гөзли надан,
Бихабар сен башындакы беладан.
Билйәмиң сен нирде, ким яссыкдашың?
Аслың ким? Булардан чыкмаз сең башың.
Ганымсың сен мунда мерхумлара-да,
Ики эссе ганымсың эне-атаңа.
Шоң үчин чекилер бу тайдан гүмүң,
Гөргүр гөзүң гөрер түмүңем түмүн.
Бил бүкүп, ёл сөкүп Киферон тайда,
Гечер гүнүң мыдам ах билен вайда.
Билйәмиң ким никалашан аялың?
Билсең, гутар айшы-эшретли ёлуң.
Сен бир энәң хем зүряды, хем әри,
Доганың сең шондан өненлең бары!..
Креонтың, мең сөзүм харла-да индем!
Тапылмаса герек күлли әлемде,
Сеңкиден пис гүне дүшәйҗек бенде.

Эдип

Бу хайбатлар хайбатымы Креонтың?
Лагнат болсун саңа! Деррев гоп мундан!
Өз өйүмде саңа дүшмесин гөзүм!

Тиресий

Гелмекчи дәлдим мен. Чагыран өзүң.

Эдип

Эшитжегми билсем сөзүн акмагың,
Эмр этмездим сени гөзләп тапмагы.

Тиресий

Акмак дийәйдиңми? Энең-атаң-а
Кән хормат гойярды чал баш атаңа.

Эдип

Ким дийдиң? Дур ханы... Ким мени догран

Тиресий

Сен шу гүн догулып, шу гүн өлерсиң.

Эдип

Ене-де гүррүңиң болды айлавлы.

Тиресий

Матал билйән эзбер киши сен дәлми?

Эдип

Дөкүбер бакалы абрайым мениң.

Тиресий

Желлат бор жаңына шол абрай сениң.

Эдип

Мен дада етишдим. Хичдир галаны.

Тиресий

Гидейин... Йөр, көшек, ёла сал мени.

Эдип

Гитсең, ёлуң ачык... Мен сенден ирдим.
Гөрмэйин гараңы, эгсилсин дердим.
Гидйэрлер.

БИРИНҖИ СТАСИМ

Хор

1-нжи СТРОФА

Кимкэ ол? Айданы дельфалы велиң?
Ким бу бетнам ише гардыка элин?
Ел аяклы бедевлерден
Чалт гитди ол, эл бермеен.
Зевсиң оглы тартып награ,
Ҝер исимли арвахлара
Баш болды-да, энди дерхал,
«Сыпмаз—дийип—ганхор, бетпэл».

1-нжи АНТИСТРОФА

Шейле седа гелди гарлы Парнасдан:
Тапмалы ганхоры аман бермесден.

Терс тәлейден сыпҗак болуп,
Җеннеллери пена кылып,
Энтәп йөр оң тәк бир өзи.
Терс тәлейниң гөргүр гөзи
Сыпдырмаяр оны асла,
Ызарлап йөр нирә барса.

2-нҗи СТРОФА

Элхедерли гепи биле
Алҗыратды дана вели.
«Раст» диймәге бармаз дилим,
«Дәл» дийсемем, ёк делилим.
Нәтсемкәм мен? Бары шумлук.
Бәрим түмлүк, аңрым түмлүк.
Эшитмәндим өңде-сонда
Лабдаклардан болан бенде
Полибиң неслинден яңа
Дучар бор дийип яманлыга.
Шу махалам мен Эдиби
Язгармага бетха киби
Хич бир себәп тапмаярын.
Йөне, арман, Лайың арын
Алмага-да етмез гүйҗүм.

2-нҗи АНТИСТРОФА

Аполлона, Зевсе аян
Не иш кылса хер бир ынсан.
Пәхимлидир бенделерем,
Болмаса-да бир-бирне деӊ.
Шу бабатда, билсеӊ, менем
Хич бенделен асгын гелмен.

Магадына етмән хергиз
Язгармарыс биз Эдиби:
Билйәс ахыр, илиң-гүнүң
Гөз алнында перли зениң
Билин бүкен Эдип болды,
Фивамыздан алкыш алды.
Онуң гадрын билйәр Фива,
Шоң үчинем, мен-ә, валла,
Ол языклы дийип билмен.

Креонт гелйәр.

ИКИНЖИ ЭПИСОДИЙ

Креонт

Халайык! Эшитдим, Эдип яп-яңы
Айыплапдыр элхенч бетликде мени.
Бу мөхте тап бермән, гелдим бу ере,
Өмрүм бойы яран болуп мен шере,
Көвүп гелен болсам шаның аягын,
Юмрулсын башыма хатырлы өйүм.
Өлчегсиз бор бейле мөхтүң ногсаны!
Гөз гөрмесин. Индем бирденкә мени
Залымлыкда гүнәлесе диярым,
Ничик болар, рысва этсе дост-ярым!..

Хор

Бейле дәл. Бу тайда болан жеделде
Гахар ара дүшди хем рүстем гелди.

Креонт

Айдындыр ол: мениң генешим биле
Вели ялан сөзи аланмыш диле.

Хор

Шей-ә дийди. Аңмадым мен матлабын.

Креонт

Вах, бинамыс! Ериндекә келлеси,
Нәмеденкә мени бетнам этмеси!

Хор

Билмен. Башым чыкмаз шалык ишлерден.
Ханха, өзем чыкып гелйәр ичерден.

Эдип

Хә? Бу сенми? Нә йүзүңе гелдиң сен?
Голтугымда йылан саклан экеним.
Сенсиң патышаның башына етен,
Индем хәкимлиге гөзүни дикен.
Айдып отур. Баш гошанда бу ише,
Эдибиң элинден гелмез хич пише,
Эдип бир акмакдыр гүман этдиңми?
Мен өз башым чарамарын өйтдүңми?
Айдып отур. Пулсуз я-да дост-ярсыз
Ша болаймак — бейхудалык дәлмидир?
Бу иш пула, яранлара баглыдыр!

Креонт

Сен, говсы, меңнем бир айтжагым диңле,
Онсоң гүрле, хәзир урма-да хемле!

Эдип

Дилеварлыгыңа белет мен сениң,
Диңлемен. Сен ганым душманым мениң.

Креонт

Ек, диңле. Мен саңа айдайын шуны...

Эдип

Йөне хетжиклеме языксыздыгцы.

Креонт

Өзгәниң айданы бейхуда затдыр
Гуман эдйән болсаң, ол габахатдыр.

Эдип

Хоссара кест эдип, гаравсыз галжак
Болян болсаң, сеңкем нахаклык болжак.

Креонт

Мунына разы мен. Йөне айт маңа;
Нәме зыян гөрдүң сен менден яңа?

Эдип

Чагыралы дийип велисумагы
Сен дәлмидиң маңа маслахат берен?

Креонт

Шол айданмы тассыклян мен хәзирем.

Эдип

Нәчерәк йыл болды бичәре Лайың...

Креонт

Нәчерәк йыл болды?.. Ачыграк гүрле...

Эдип

...Ёвуз гүне дүшүп, боланна гайып?..

Креонт

Ондан бәри йыл-а кән гечендир-ле.

Эдип

Шонда билгижиңиз пайхаслымыды?

Креонт

Абрайлы-атлыды шу гүнкүси дей.

Эдип

Шол йыллар ол агзапмыды мен хакда?

Креонт

Ёк. Сен хакда эшитмэндик о чакда.

Эдип

Шо вагтлар ганхоры гөзлэпмидиңиз?

Креонт

Гөзледик. Тапмадык ондан хич бир ыз.

Эдип

Онда нәме үчин дымды пәхимдар?

Креонт

Билмедим. Билмэмсоң, дыммагым деркар.

Эдип

Сен билйән задың-а ачык айдарсың...

Креонт

Нәмәни айтмалы? Билсем, айдарын.

Эдип

... Диллешмедик болсаңыз сиз өңүнден,
Ол Лайың өлүмин гөрмезди менден.

Креонт

Оң айданын өзүң говы билйәнсиң,
Инди мен сорайын. Жогабын бер сен.

Эдип

Сора. Ганхордыгм-а субут этмерсиң.

Креонт

Гулак гой. Сен мениң гиевим герек?

Эдип

Бу сорагна дийип билмен бидерек.

Креонт

Аялыңам хәкимми сең билен дес-дең?

Эдип

Оң ислеги мана хергиз мукаддес.

Креонт

Онда менем сизе дең адам дәлми?

Эдип

Ынха енем хиле гуряның белли.

Креонт

Ёк. Сабыр кыл хем гулак сал. хөкүмдар.
Хәкимлик бар ерде горкы, вехим бар.
Мен горкым ёк. Гүнүм гечйәр ша дейин,
Ери, онсоң мен хәкимлигни нәдейин?
Хәкимликден пайым алян халкыма,
Нәдейин мен гөз гыздырып шалыга?
«Дәл» диймез бу сөзе акылы болан.
Хеззет эдйәң. Хайрың гөрйән аркайын,
Ша болайсам велин, хәзирким дейин
Девлетим зыяда болмаз гүн-гүнден.
Шалыгың нәмеси артыкмыш мундан?
Шүкүр, энтек акыл-хушум еринде,
Мундан зыят девлет диййп сүрүнмен.
Ил-гүн мени хорматлаяр, сылаяр,
Шадан харай ислән яныма гелйәр.
Мен олаң дердине эдйән делалат.
«Артык девлет ислйәң» дийсең, ол галат.
Дана киши телек нше баш гошмаз,
Креонт аклы барка, терс ёла дүшмез.
Ёл бермен терс ёла дүшжеге-де мен,
Ынанмасаң, Дельфа бар-да, сора сен,
Хакың берен эмри чынмы я ялан?
Онсоң диллешенме мең велн билен
Гөзүң етсе, бер жезаңы, хөкүмдар.
Шонда мен өзүмем өлмәге тайяр.
«Ганхор» дийме сәхел бетгүман болуп,
Онсоңам айдалы айтжагмыз билип:
Ягша бет диймәли, бете-де ягшы.
Вепадар достуңа чыксаң сен гарши,
Кыларсың өмрүңде иң улы хата.
Тиз өзүң билерсиң гечйәниң өте.

Ягшыны билмэге сен пурсат бергин,
Ганхоры билмэге етерлик бир гүн.

Хор

Макуллар муң сөзүн пайхас эйлэнлер:
Ховлукмач иш гөрмек, билсең, ногсандыр.

Эдип

Ховлукмач дашыма тор гурса душман,
Айдың ханы, нэдейин мен ховлукман.
Хэзир мен сэхелче яйдансам эгер,
Душман яйнар. Лагнат башыма ягар.

Креонт

Сен нэметжек боляң? Ковҗакмы мени?

Эдип

Ёк, ковҗак дэл. Өлме буйрҗак мен сени
Гөрибиң гөргүсин гөрерсиң шонда.

Креонт

Газапланяң велин, ынанмаяң-да?

Эдип

Ёк. Бахаң көр көпүк мениң яньщда.

Креонт

Биакыл сен!

Эдип

Эдйән ишим билйән мен.

Креонт

Ойлан сен мен хакда.

Эдип

Сен — дөнүк, мелгун!

Креонт

Аклың күтелдими?

Эдип

Хәким — мен, билгин!

Креонт

Акмак хәким — хәким дәлдир.

Эдип

Эй, Фива!

Креонт

Бир өзүн дәл. Менем хәким бу Фива.

Хор

Кешешин, хәкимлер! Ол яна баксам,

Көшкден чыкып гелйәр, анха, Иокаста.
Ол сизиң даваңыз чөзер сайхаллы.

Иокаста

Биакыллар! Сизе нәме дөв чалды?
Дияр сынасына дүшйәркә тагма,
Ненен хет этдиңиз яңкалашмага?
Бар, өе гир, Эдип... Бар, Креонт, сенем.
Пешече зат иле өврүлмәверсин.

Креонт

Билсең, Эдип тутды газабна, уям:
Мен я-ха өлмели масгара болуп,
Я-да ковулмалы — шейледир жезам.

Эдип

Хава, мен оң айбын ачдым, хумайым,
Етжек экен мең башыма бу хайын.

Креонт

Лагнат хемрам болсун, бетхалык пайым,
Чын болса сең маңа йүклейән айбың.

Иокаста

Аллаң хакы үчин, ынан сен, Эдип,
Шу дуранлаң, мениң хатырым тутуп,
Ынан сен мүн касамына-антына.

КОММОС

Хор

I-нжи СТРОФА

Ялбарян. Мүнмәвер газап атына.

Эдип

Айт, ненең гечейин гүнәсин мунуң?

Хор

Эй, шахым! Калбында ёкдур шуң дүвүн.
Шу вагтам ант ичди. Ялбарян, зынхар,
Геч гүнәсин!

Эдип

Душүнйәрмин, ховандар,
Нәме диййәниңе?

Хор

Душүнйән.

Эдип

Сөзле.

Хор

Гене гитме, Эдип! Сең гайның пәкдир.
Досты-яра төхмет атмак нахакдыр.

Эдип

Дүшүндим. Сениңем матлабың белли:
Ёк этмек я ковмак дүнярдан мени.

Хор

2-нжи СТРОФА

Асман махлукларның зоры
Гелйй, саңа сыгыняры.
Билсең менде бетлик барын,
Гой, хак менден гечсин дайым,
Гой, достларым өврүсин йүз,
Гой, өлейин болуп рысва.
Ёк, бейле дәл. Күйүм хергиз
Ил дердине кылсам нейдә.
Ничик бор биз
Дерт үстүне,
Дерт барыны
Гошсак ене?

Эдип

Гой, гитсин гүм болуп. Индиден соң мен
Ковулсамам я-да рысвайы өлсем.
Юмшамадым бу мелгуның сөзүнден,
Юмшадым пайыннжар сөзүнден сениң.

Креонт

Гахар билен юмшадың сен. Бил йөне,
Гахарың гайдышса, герсиң амана.
Оңуллык тапмарсың шу хәсъетиңден.

Эдип

Сен гитжекми-ёкмы?

Креонт

Гидйэрин. Менден
Сен йүз дөндерсенем, дөндермез булар.
Гидйэр.

Хор

1-нжи АНТИСТРОФА

Нечүн көшге салмаң сен оны, ханым?

Иокаста

Ёк. Мен илки барлап герейин жаным.

Хор

Яңкы сөзлер шубхэ ер гойды герек...
Белки, велиң сөзи ялан, бидерек.
Не агыр апатдыр адалатсызлык.

Иокаста

Жетлешдилерми?

Хор

Хэ.

Иокаста

Себәби нәме?

Хор

Ил-гүн дерт чекйәркә, әйлесек пәхим,
Ятламаның ягшы олан сөзлерин.

Эдип

Гөр, ничик ёл тапяр пәклигиң сениң,
Ятыржак боляң-ов газабым мениң.

Хор

2-нжи АНТИСТРОФА

Шахым, саңа ыкрарым бар,
Ант ичипдим энче гайра!
Акмак болсам мен, беевбар,
Йүрегими баглап бире,
Дүшердим мен сенден айра.
Гахатлык дүшен шол йылы
Дындарыңдың бизиң или
Әхли жебри-жепалардан.
Догры ёла дүшди дияр,
Енем сенден бир дилег бар:
Овалкың дей мәхрем хоссар
Бол сен бизе, бол медеткәр!

Иокаста

Аллаң хакы үчин, әшгәр әйле, ша,
Дергазап болмагың себәби нәме?

Эдип

Айдарын: сең сарпаң хеммеден белент,
Беланың көрүги — шу мелгун Креонт.

Иокаста

Нәме себәп болды бу женжел-дава?

Эдип

«Шаны сен өлдүрдиң» диййәр ол маңа.

Иокаста

Өз тапан задымы я-да ил гепи?

Эдип

Иберди яныма мелгун велини,
Ол аклап Креонты, харлады мени.

Иокаста

Бу затлары чыкар, шахым калбыңдан!
Диңле: кимем болса ынсан ковмундан,
Велилик сенеди башартмаз оңа;
Гысгажык делилим айдайын саңа:
«Лай өлер — дийип — өз оглуның элинден»,
Билмедим, Фебденми бир седа гелди,
Лая айдан Фебиң пирлери болды.
Йөне иле яйран гүррүңе гөрә,
Дущуп ол нәбелли галтаманлара,

Хелэк болан чатрыгында үч ёлун.
Үч гүнлүккэ оглум, какасы онун
Баглап сапак билен топужакларын,
«Гаядан оклан!» дийип, буюрды дерхал.
Аполлонын сөзи гечмеди хер хал.
Өмүр бойы горкса-да ша оглундан,
Өлмеди ол өз оглунын элинден.
Пуч болды велилик сатанлаң сөзи.
Сен оланңа гулак асма! Бирибар
Нэме эмри болса онсузам айдар.

Эдип

Эй, алла! Сен маңа айдан хер сөзүн
Гагшадяр калбымы, говшадяр сүңнүм!

Нокаста

Нэмедир калбыны хейжана салян?

Эдип

Лай үч ёлуң чатрыгында өлдүрлен
Дийэйдиңми яңы бир сөзүнде сен?

Нокаста

Овалам, хэзирем шей дийййэр ил-гүн.

Эдип

Ол айдылян вака ниреде болан?

Иокаста

Давлиден, Дельфадан гелйән ики ёл
Фокидада үч ёл болуп биригйәр..

Эдип

О вакадан бәри кән йыл гечдими?

Иокаста

Сен бу ере гелип хәким болмазың
Өңинчәси билип галдык оны биз.

Эдип

Эй, алла! Башыма не гүнлер салдың?

Иокаста

Эй, Эдип, не бейле башагай болдуң?

Эдип

Сорама... Ничикди онуң даш кешби?
Лай патыша гаррымыды, яшмыды?

Иокаста

Сачындан ак гирен даяв адамды,
Гөрәймәге сениң шу дуршуң ялы.

Эдип

Эй, тоба! Эй, тоба! Ослагсыз ерден,
Болаймайын өзүм ганхоры бирден.

Иокаста

Горкузма-да, сөзле, шахым, сырыңы!

Эдип

Горкян, мамла болаймасын көр вели,
Сорагма жоган бер... Дүшүнишели...

Иокаста

Эй, алла! Айдайын билйән задымы.

Эдип

Ша гиденде, нөкерлери яныңда
Азмыды, кэнмиди? Гең шоң саңында.

Иокаста

Олар бэшди. Бэшиң бири жарчыды,
Хеммежесем бир пайтунда болмалы.

Эдип

Эй, тоба! Дүщнүкли. Инди айт маңа.
Ким онуң хабарын гетирди саңа?

Иокаста

Тэк бир өзи гачып сыпан гулумыз.

Эдип

Кешкле яшаярмы шо гул хэзирем?

Иокаста

Ек. Ол бэрик гелип, Лайдан соң юрды
Сең аланың билип, маңа ялбарды:
«Гидейин мен бу диярдан ырага,
Гидейин жүлгеси сонарлы дага»
Диийип, бенде маңа ялбарды дурды.
Менем оңа ругсат бердим. О бенде
Гул болса-да, кимир ёкды гөвүнде.

Эдип

Хэзир оны бэрик гетирип бормы?

Иокаста

Элбетде, бор, Йөне ол нэмэ герек?

Эдип

Эй, тоба! Кэн задың агыртдым башын,
Мен шоны гөрмели. Тиз оны тапың.

Иокаста

Гой, гелсин. Йөне сен көңүл сырыны
Маңа-да эшгэр эт. Билейин оны.

Сен мамла. Дерт алды мең калбым өйүп,
Оны саңа айтман, киме айдайын?
Гулак гой: Мең атам — коринфли Полиб,
Энем Меропаның ерлиги Дордан.
Коринфдекәм, мениң хан гүнүм барды.
Йөне шейле зада душдум бир сапар,
Кейп чекилсе, хер ким бир хил геп тапар,
Мейлисде бир мыхман болансоң серхош,
Дийди маңа: «Сен бир чөпдүйби-ограш».
Тасдан йыкылыпдым, өзүмден гидип,
Шол гүн зордан гездим гахарым ювдуп,
Эртеси гүн велин сакланып билмән,
Айтдым хоссарларма. Олар шол заман
Маңа мөхт эдене ягдырды лагнат.
Шол лагнат берсе-де аз-кем теселли,
Галдым үнжә, соң-соң мыш-мыш көпелди
Ахыр ата-энә сала-да салман,
Дельфа гитдим, көмек бийр дийип Апол
Олам бермән маңа белли бир жогап,
Дийди: «Гөржегиң бор гөргүдир гүзап,
Ятарсың өз энең билен далашып,
Чага өнер, галарсың кән налыша,
Өз атаңам өлер сениң элиңден».
Бейле зады эшидемсоң велиден,
«Догдук ерден маңа гөк якын болсун,
Терс гелен тәлейим Коринфде галсын»
Дийип, ол мекандан гачдым үмдүзе,
Индем пикир берсем айдылан сөзе,
Шонда баран ерим сең диййән ериң
Болмалы, Иокаста. Ачайын сырым:
Үч ёлуң чатрыгна баран бадыма,

Душдум сең диййэниң ялы пайтуна,
Онда жарчы билен бир гожа барды.
Ат, гошулан пайтун үстүмден сүрди.
«Ёлдан совул!» дийип, пайтунчы билен
Шол гожа икиси итенде мени,
Бада-бат яссадым мен пайтунчыны.
Пайтун габадыма гелен дессине,
Гожа лабырыны атды үстүме.
Менем кем галмадым. Ишледи гүрзим,
Ол гожа гум гарбап ятыр бир герсем.
Сынмады бирисем. Гениң келтеси,
Өлдүрдим барыны... Инди шол кесиң
Лай болаймагы-да... эхтимал... Тоба...
Ери, инди тандырмы кулли әлемде
Мениңкиден ниче гүне дүшәйжек бенде?
«Рова гөрәймесин бир гарыш ери,
Геплешмесин хич ким шол залым билен,
Ит салып ызына ковуң» дийәрдим,
Ынха өз башымдан инжек шо эмрим!
Ганлы элим билен мерхумың жанын
Харлап гелипдирин. Мең өзүм хайын!
Мен — хакдан даш дүшен!
Гачсамдым мундан...
Арман, гачгын өңем догдук мекандан.
Хоссарлаң янына долансам эне,
Өз атам Полибиң дөкмели ганын,
Энеме өйленип, болмалы залым.
Ине терс тәлейим берсе-де жебри,
Ысаның эмри дэл, таңрының эмри!
Ёк, мен бейдип билмен, газаплы таңрым,
Гөрмэйин! Гөрмэйин сең бержек гергиң!
Саланымдан калба бейле тагпаны,
Гой, чүйрэп гидейин! Берме аманы!

Хор

Бизем горкы гаплап алды, хөкүмдар
Гөрен бенде гелсин. Энтек умыт бар.

Эдип

Хава, инди бирже умыдым галды,
Олам даглы гулуң хабарна баглы.

Иокаста

Оң гелениң саңа нәме хайры бар?

Эдип

Айдайын. Ол гелип, бир сениң билен
Гүрлешәйсе, мен беладан гутулян.

Иокаста

Нәме мөхүм зады айтдым мен бейле?

Эдип

«Шаны галтаманлар өлдүрди» дийип,
Ол саңа айдыпдыр. Ене-де гелип,
Шол сөзүнде дурса, мен азат болян.
Билмели мен хәзир нөкерлең саныи.
Эгер ол «бир адам өлдүрди» дийсе,
Онда мен болярын ганхоры шаның...

Иокаста

Ек! Он айдан сөзи ядымда шиндем,
Шол айдан сөзүнден дөнмез ол индем.
Бир мен дәл, оң сөзүн бүтин ил билйәр,
Дәнәйсе-де ол сөзүнден, беевбар,
«Лайы оглы өлдир» диен Аполлон
Мамла болуп билмез. Мен шоны билйән.
Себәп дийсең, Лайың оглы перессе
Энтек бобежиккә дүнйәден өтди.
Ери, онсоң нәдип ол өлдүрсин Лайы?
Аполлоның айданына шоң үчин
Ынанмян мен, ынанманам хич хачан.

Эдип

Раст айдяң, Иокаста. Онда-да, гараз,
Гетирт шол чопаны. Гой, гелсин ол тиз!

Иокаста

Деррев гетирдерин. Битер ишлегиң.
Хөкүмдар, йөр инди өе гирели...

Гидйәрлер.

ИКИНЖИ СТАСИМ

Хор

I-нжи СТРОФА

Пәхим билен, пайхас билен
Өнден дөрән Кануна дең

Сөзлер, ишлер болсун тәмиз,
Хемаят бер, Тәлей, хергиз!
Бар кануны мүдимилик
Дөредипдир Олимп ата.
Онсоң оны бозжак болуп
Хыял этмек болар хата.
Хакың рухы бардыр онда,
Билип гойсун херки бенде.

1-нжи АНТИСТРОФА

Гедемликден дөрән залым
Бетхалыга дикди нәлин.
Ятдыр оңа хайыр-ыхсан,
Белентдир оң хөрпи өрән.
Бетбагтлыгың гирдабына
Гачсын. Пайы ер тутмасын.
Диярымың деркарына
Хак ыхласың кем этмесин.
Илиң-гүнүң бакы яры —
Медеткәри бол сен, таңры!

2-нжи СТРОФА

Иш битирсе, дүшсе диле,
Галса ады бир ынсаның,
Адыллыга гурса хиле,
Этмән хакың айданларын,
Гой, тапсын ол өз пәлинден,
Сыпман элхенч ыкбалындан!
Пис ишлерден йүкүн тутса,
Бедасыллык непдир өйтсе,
Даш дүшсе хак-тагаладан,

Сынармыка ол дүнбозан
Бирибарың газабындан?
Хормат яран болса шейле хунхора,
Деркармы гирмегмиз асыллы хора?

2-нжи АНТИСТРОФА

Гоюлмажак болса сарпа
Инди хакың хак сөзүне,
Гитжек дәл мен гөзләп арка,
Хич бир велиң хузурына.
Олимпде-де ишим ёк мең,
Гадым Абай дийбем гитмен.
Пөне: Зевс, чын болса сениң гудратың,
Херки зада стйән болса гурбатың,
Бакыет әмриңден сыпмасын залым!
Лай бабатда велилик сөз
Пужа чыкды. Тоба! Тоба!
Велилери унутдык биз
Хич сарпа ёк Аполлона.

ҮЧҮНЖИ ЭПИСОДИЙ

Иокаста

Фиван хөкүмлери, эндиң хыялым,
Бүрк уряп аловы, тер чемен барын
Алып, гитсем дийјән мен зыярата.
Шу махал Эдибиң халы тең гаты.
Ачып гечен ишлең гамлы дердерини,
Гележеге тең бермән, галдырман серин,
Отыр тере тәлейиниң юмагын чөшләп,
Гөвүнлик берсемем, хайры ёк, бош зат...

Шоң үчинем, Ликей шасы Аполлон,
Баржак хузурына совгадым билен,
Өзүң гутар дертден. Харап оң халы,
Ахвалымыз гая душан гәмиде
Адамлаң дессечә гарайшы ялы.

Чапар гелйәр.

Чапар

Алып хабарымы ушбу юртлулар,
Айдың, ша Эдибиң өйи нирде бор?
Асла онуң өзи нирєде хәзир?

Хор

Мыхман, анха шол өй. Өзем ичерде.
Бу дуранам — ша Эдибиң аялы.

Чапар

Өйүң абат болсун, өмрүң зыяда,
Шаның чак ёлдашы, эй, асылзада!

Иокаста.

Хош гелдиң өйүмизке, хош ниет киши.
Болсун зыядалык сениңем ёлдашың.
Айдың отур гелдиң нә хабар билен?

Чапар

Бегендиржек патышаны, сени мен.

Иокаста

Нәме дийдиң? Кимдир сени иберен?

Чапар

Коринфли мен. Хәзир хабарым берсем,
Сен хем гынанарсың, хем бегенерсиң.

Иокаста

О пичик сөз бейле гоша маңылы?

Чапар

Мен Коринф илимиң арзувы улы:
Коринфе ша болсун дийдилер Эдип.

Иокаста

Нәме-нәме? Онда ша дәлми Полиб?

Чапар

Адын питди оны ажалың ели.

Иокаста

Нәме дийдиң? Егалдымы о бенде?

Чапар

Ялан дийсем, салың бойнум кеменде.

Иокаста

Чоры, бар-да, чагыр шаны бу тайык...
Ханы, нирде велилиги худайың?
Эдип оны өлдүрмели бор өйдүп,
Гачыпдыр юрдундан хунаба ювдуп.
Полиб болса өлүпдир өз ажална.

Эдип гелйәр.

Эдип

Гөвүндеш ёлдашым, мәхрем Иокаста,
Нәме дийип чагырдың сен мени бэрик?

Иокаста

Шуң сөзүни диңле-де, бир ойлан ханы,
Баша бардымыка велиң айданы?

Эдип

Бу ким? Маңа нәме диймекчи боляр?

Иокаста

Бу киши Коринфден чапар гелипдир,
Айдышына гөрә, атаң өлүпдир.

Эдип

Шейлеми, эй, мыхман? Эйлегил беян.

Чапар

Овал башдан беян этсем сен мерде,
Полиб аманадын табшырды бенде.

Эдип

Сыркавлап өлдүми? Өлдүрдилерми?

Чапар

Гаррылык беласы көп гөрги берди.

Эдип

Сыркавлапсоң өлүпдир-дә о бенде?

Чапар

Ажал тайын гаррап таңдан душенде.

Эдип

Э эй, тоба! «Атаңы өлдүрсиң» диен
Велилере инди нәме айдайын?
Ине ятыр гара ериң гойнунда
Атам пахыр. Языгым ёк мен мунда.
Белки-де, ол оглун күйсәп, гам чекип,
Жан берендир шоң гелерне гөз дикип.
Бейле болса, ене языклы мен-дә?
Ажал сыры өзи билен ол бенде
Алып гитди... Бар велилик пуч экен!

Иокаста

Мен муны кән ёла айтдым-а саңа.

Эдип

Айтсаңам, хорландым горкудан яңа.

Иокаста

Ниди бир горкыны ёк эт калбыңдан.

Эдип

Энемлиң гүррүңем галмаз бир яндан.

Иокаста

Нәмеден горкяң сен? Баглы бу бизе.
Хебесдир ынанмак велилик сөзе.
Башардыкча, эркин яшасын адам...
Горкма, энең билен гошмарсың гошуң.
Дүйшде көпленч боляр шейле бир задам
Кә адам кейп чекйән энеси билен,
Оянярам велин — барысы ялан.

Эдип

Айдяның хак велин... Энем дири-дә.
Хер нәме дийсеңем, энем дирикә,
Гоймаяр эркиме ховсала, горкы.

Иокаста

Атаң өлми берер саңа теселли.

Эдип

Шейле велин... дири галан... хатарлы.

Чапар

Ким ол сениң бейле горкяның, эй, ша?

Эдип

Полибиң аялы — эжем Меропа.

Чапар

Ондан бейле горкмаң себәби нәме?

Эдип

Хакың элхенч велилиги, эй, мыхман.

Чапар

Ол нәчик велилик? Билип болмазмы?

Эдип

Билип болар. Бир махаллар Аполлон
Дийди: «Гош гошарсың сен энең билен.
Атаң хеләк болар сениң элиңден».
Шоң үчин мен гачып гайтдым Коринфден.
Растым айтсам, мунда хош гечйәр гүнүм,
Шонда-да хоссары күйсейәр гөвүн.

Чапар

Шомы сениң гачгаклыгың себәби?

Эдип

Хасам горкуйч атаң ганына галмак.

Чапар

Онда шол горкыңдан дындарян сени,
Хәким, хош хабарма гулак гой ханы.

Эдип

Айдын отур. Гысганмарын энгамы.

Чапар

Бу тайык гелмекден матлабым сени
Коринфе гайтармак, алып сөйүнжи.

Эдип

Барман мен о тайык өмрүм өтинчә.

Чапар

Бей диймәң телекдир, билсең, сен оглум...

Эдип

Нәмәни билмели? Айтсана, гожа!

Чапар

... Нахаклыгын ойдён гачып йөрмегин.

Эдип

Горкян, чын болайса Фебиң айданы...

Чапар

Шоң үчин гайтдыңмы, хоссардан гачып?

Эдип

Хава, гожа, шондан горкяным ачык.

Чапар

Сен бу горкың нахак, дийсем догрусын.

Эдип

Нәдейин мен? Мен — оларың догмасы.

Чапар

Горкма, гарындашың дәлдир сең Полиб.

Эдип

Нәме дийдиң? Полиб мең атам дәлми?

Чапар

Агаңдыр, мең атаң болушым ялы.

Эдип

Сен маңа бигәне. Ол болса — атам!

Чапар

Олам дәлдир, менем дәлдирин атаң.

Эдип

Онда нәме, маңа оглум диййәрди?

Чапар

Сени оңа огуллыга мен бердим.

Эдип

Бейле сөймек бормы өзгәң чагасын?

Чапар

Вах, ёкды-да о бендәң өз чагасы.

Эдип

Сең мени тапдыңмы я сатын алдың?

Чапар

Сени Киферонда токайдан тапдым.

Эдип

Сен о желегайда нәм ишләп йөрдүң?

Чапар

Мен о желегайда гоюп бакярдым.

Эдип

Хакына тутулан бедрекмидин сен?

Чапар

Билгин, оглум, сениң халасгәриң мен.

Эдип

Онда нечүн эжир чекип йөрдүмкәм?

Чапар

Топукларың мең айланма шаят бор.

Эдип

Вах! Нечүн горжадың көне яраны?

Чапар

Мен чөзүпдим чатык топукларыңы.

Эдип

Эй, таңрым! Ким хайып? Энеммн? Атам?

Чапар

Сени маңа берен билйәндир оны.

Эдип

Эйсем сен бириниден алдыңмы мени?

Чапар

Берди сени маңа башга бир чопан.

Эдип

Кимди ол? Ядыңа дүшйәндир, белки?

Чапар

Ядымда. Дийипди: «Мен — Лайың гулы»

Эдип

Фиваң өңки шасы Лайың гулумы?

Чапар

Хава, ол шо шаның чопаны экен.

Эдип

Ол шинди бармыка?.. Гөрсемдим оны...

Чапар

Шу ериң илаты билмели оны.

Эдип

Чапарың гүр берен чопаны хакда
Хайсың нәме билйәң? Айдың, гожалар.
Гөренсиңиз бу тайда я язлагда,
Айдың! Белки, инди бар сыр ачылар.

Хор

Ол — шол дага гөчен гул болсун герек.
«Гөрсем» дийип, сен оны сорапдың өңрәк.
Йөне оңа хас белетдир Иокаста.

Эдип

Бу чапарың ятлан гулы, Иокаста,
Мең тап диен хәлки гулумдыр, белкә?

Иокаста

Ким боланда нәме? Рахатлансана,
Тен берме бош сөзе... Ал өзүң эле...

Эдип

Юмак ужы эле илишди герек?
Өзүмиң кимдигими билмегим герек.

Иокаста

Өмрүң гадрын билсең, ялбарян саңа,
Сорама... Онсузам сүтем кән маңа!

Эдип

Мерт бол! Мен болсам-да оглы гырнагың,
Мертебәң песелер гүман кылмагын.

Иокаста

Гулак гой, ялбарян... Сорама шуны!

Эдип

Ек, ялбарма. Билерин мен барыны.

Иокаста

Генешим алсаң-а... өзүңе говы...

Эдип

Ирдим мен. Генешиң гөрненок соңы.

Иокаста

Багтыятан! Билжек болма кимдигиң!

Эдип

Уграң хэзир, алып гелиң чопаны,—
Бу зенем магтанса, магтансын ханы.

Иокаста

Вах, шорманлай! Шудур иң соңкы сөзүм,

Инди лал бор дилим, себәпкәр өзүң.
Гидйәр.

Хор

Калбы гамдан долы аялың сениң
Нирә гитди, Эдип? Горкым кән мениң,
Тупан турзаймасын онуң дыммасы?

Эдип

Гой, нәме турузса, турузсын инди.
Чопдүйби болсамам, билжек кимдигми!
Белки, шейледирнем. Шоң үчин ол зен
Намыса галяндыр, чекип дерди-гам.
Бизе эшрет берйән Тәлей оглы мен,
Баша дүшжек рысвалыкдан чекинмен.
Тәлей — энем! Вагт — мениң гардашым,
Бейгелсем, песелсем — шолар сырдашым,
Аслым шейле — башга хили болмарын,
Өзүмиң кимдигми билмән галмарын.

ҮЧҮНЖИ СТАСИМ

СТРОФА

Хор

Велилигиң тилсиминден
Калбым өйи долса эгер,
Ант ичйәрин, Олимп, сенден:
Эшдерсиң сен, эй, Киферон,
Эрте, долан айлы гиже
Өз шаныңа алкыш барын,

Эй, Эдибиң догдук юрды —
Атасы хем медеткәри!
Айланарыс халка гуруп,
Сен гадымдан медет берип
Гелдиң Фиваң шаларына.
Рехим эт, Феб, гулак сал-да,
Ил-гүнүң догаларына.

АНТИСТРОФА

Кән яшагыч зенанлардан
Хайсысыка сени догран?
Я Локсий хүйр-гулманлардан
Алдымыка сени, догма?
Себәби оң өмүр бойы
Сонарлыкдыр сөер ери.
Я-да, белки, ша Киллены
Индерендир дүнйә сени?
Геликонда хүйрлер билен
Дөвран сүрйән, мейлис гурян
Вакх — асман хөкүмдары
Хүйр-гулманлаң бирисинден
Алдымыка я-да сени?

ДӨРДҮНЖИ ЭПИСОДИЙ

Эдип

Йүзүнден танамок, йөне шу гелйән
Бизиң идег эдйән чопанмызмыкан
Дийип гүман эдйән, гожа кишилер.
Олам гожа, чапар дең-душлы экен

Яныңдакылар-а гулларым ялы...
Такыгын өзүң дий. Өң энче ёла
Гөренсиң ахырын сен бу чопаны.

Хор

Хава, шахым, бу — шол чопан, белет мен,
Лайың хызматына гайымды бенде.

Чопан гелйәр.

Эдип

Илки айт сен маңа, коринфли мыхман:
Шумы шол диййәниң?

Чапар

Хава, шу чопан.

Эдип

Җогап бер сөзүме гөниңден гелип,
Ишләпмидиң, гожа, Лая гул болуп?

Чопан

Сатлык гул-а дәлдим. Мен мунда өсдүм.

Эдип

Ничикси гүн гөрдүң? Нәмеди кесбиң?

Чопан

Мал ызында гечди өмрумиң көпи. —

Эдип

Нирелерди сениң кән баряп ериң?

Чопан

Киферонды, онуң төверегиди.

Эдип

Сен шуны танаямын? Өң гөрүпмидиң?

Чопан

Бу бир иш этдими? Бу ничик гүррүң?

Эдип

Айт, сен шу дураны өң гөрүпмидиң?

Чопан

Эхтималдыр. Йөне ёк өңки хушум.

Чапар

Гең гөреси зат ёк хәким. Хәзир мен
Болан иши ятладарын бирме-бир.
Икимизиң хекеммизди Киферон,

Муң сүрси икиди, меңкем бир сүри.
Яздан гыша ченли шуң голайында
Бассыр үч йыл мал бакыпдым мен шонда.
Гыш дүшсе, гайдардык мекана бака —
Мен-э өз юрдума, бу-да — Лайыңка.
Шейле дәлми? Ядыңа сал, сен ханы.

Чопан

Догры... Ондан бәри кән йыл гечипдир.

Чапар

Ядыңдамы? Шо махаллар бир чага
Берипдиң оглуң дей сакла дийип маңа.

Чопан

Беремде но? Мунуң нәмә дахлы бар?

Чапар

Шол чага — шу дуран, билсең, брадар.

Чопан

Вах, сен лагнат сиңен! Гап деррев сесиң!

Эдип

Ёк, ёк, гожа, сен гаргынма ол кишә,
Гайтам, сең сөзлериң лайык гаргыша.

Чопан

Мениң нәме языгым бар, хөкүмдар?

Эдип

Яңкы дийлен чага хакда гүррүң бер!

Чопан

Оң билйән зады ёк. Бары бидерек.

Эдип

Гумп-самп этсең, гамчы сайратса герек.

Чопан

Башыңа дөнейин, урма гожаны!

Эдип

Голуны аркасына баглаң сиз, ханы,

Чопан

Вах, мен бетбагт! Саңа нәме айтмалы?

Эдип

Сен шуңа бир чага берениң чынмы?

Чопан

Чын... Вах, өлсем болмаярмы шо демде!

Эдип

Догрындан гелмесең, өлерсиң инди.

Чопан

Өлдүрсеңем, менден алмарсың жогап.

Эдип

Ене сыпжак болямың сен, самырдап.

Чопан

Ёк-ла. Мен бирмахал берипдим диййән.

Эдип

Ниpден алдың? Өзүңкими, кесеки?

Чопан

Өзүмки дәл... Кесекиди отуки.

Эдип

Хайсы өйден, кимден алдың сен оны?

Чопан

Беcдир, мундан артык хорлама мени!

Эдип

Өлерсиң сен, гайталатма совалым!

Чопан

Болярды ол адам өйүнде Лайың.

Эдип

Гулумыды шаның я-да хоссары?

Чопан

Айтмалы болжаг-ов бетбагтлык барын...

Эдип

Айт сен... Хер не болса, билмели борун.

Чопан

Болмалы шол чага догмасы Лайың...
Галанынам ягшы билер аялың.

Эдип

Онда шо-да саңа чаганы берен?

Чопан

Хава, ша.

Эдип

Нәмүчин?

Чопан

Өлдүрмек үчин.

Эдип

Эне оглун?

Чопан

Болҗак ишден горкды ол.

Эдип

Ол ничик иш?

Чопан

Гүррүң барды ол заман
Атасыны өлдир диййип шол оглан.

Эдип

Онда нәме муңа бердиң сен оны?

Чопан

Дөзмедим мен. Бу-да даша әкитмән,
Эҗир үчин эклəп-сақлапдыр оны.
Шо чага сен болсаң, билгин, сен — ганхор!

Эдип

Эй тоба! Бар задың үсти ачыляр.
Хош, куяш! Шү демде гөзүм гапыляр.
Лагнатдан өнен мен, лагнат никалы.
Ганхор мен! Сырылды лагнат никабы!
Ылгап көшге гидйәр.

ДӨРДҮНЖИ СТАСИМ

Хор

1-нжи СТРОФА

Халайыклар! Дүнъе — паны!
Паныльжда ёкдур маны!
Мунда багтын тапан бамы?
Багтлыдырын өйтсе бири,
Шол багт оны якяр дири.
Багтыятан Эдип! Сениң
Башдан гелен терс тәлейиң
Магадына етип диййән:
Ёк дүнйәде багтлы ынсан.

1-нжи АНТИСТРОФА

Гулак гой, Зевс! Бу мердан кес
Бела-бетер хеңин чалан,
Дырнагындан ганлар даман
Сфинкси эйләп тар-мар,
Әзиз үлкә болды хоссар.
Шейдип багты алан Эдип,

Шондан бәри сен бизе ша.
Фивамызда тагзым эдип,
Дийййәрдик биз «Яша, эй, ша!»

2-нжи СТРОФА

Хәзир велин сенден бетбагт бармыкан?
Эжрин чекип, тәлей гирдабна бакан
Чапаланып барян Эдип?
Ханы өңки дөвран, Эдип?
Биригипдир гоша кенар,
Зовал, гарав гөрмән, мурдар;
Сен өз энең оглы, әри
Болуп йөрсүң шондан бәри.
Багтыятан! Ата мекан
Бу бетлиги шу чака чен
Ненең чекип-чыдадыкан?

2-нжи АНТИСТРОФА

Инди сең якандан тутды хак-мөвлам,
Ата билен оглы өзүнде җемлән,
Өзем узак вагта чекен
Терс никаның кесди көкүн.
Вах, сен Лайың бетбагт оглы!
Вах, мен сени өмүр бойы
Гөрмән гечсем болмаямы?
Баксам саңа, тутяр агым.
Сөзүң дүрсүн дийсем саңа,
Илк-ә бизе өмүр бердиң,
Индем сүтем-җебир бердиң.
Өйденичер гелйәр.

ЭКСОД

Өйденичер

Вадарыг! Гадырдан ватандашларым!
Билседициз хэзир болан ишлери!
Вепадар болсаңыз энтегем шаха,
Чекжек хесретиниз тайдыр довзаха!
Гамхана өврулди өйи Лабдагын,
Истр, Фасис эгсип билмез оң дагын.
Долды ол өй хесрет билен шумлукдан
Тоба! Тоба! Белки, ене шумлук бор!..
Иң элхенжем — өз жаныңа каст этмек.

Хор

Екдур бизе мундан зыяда хесрет...
Ери, ене нэме болды? Аян эт!

Өйденичер

Эй, тоба! Айтсам мен, йүзн нурана
Иокаста бакыя болды рована.

Хор

Вах, бичэре-е!.. Нэме себэп тапынды?

Өйденичер

Себэп — онуң өзи. Йөне сиз вели
Гам чекйэн дэлсиңиз эдил мен ялы.
Сиз бихабар, мен гөрдүм ол хесрети,

Багты гара чекди сансыз эзъети:
Ичерик гирди-де, дәлирән дейин,
Дүшеге оклады өзүн энрейип.
Пенжеләп-пенжеләп ёлды сачыны,
Соңам мәкәм баглап гапың ичини,
Бир эййәм ёгалан Лайы чагырды;
Лайың ганын дөкүп, өзүни алан
Элхенчлик барыны башына салан
Новбахар оглуны ятлап гыгырды.
Терс никалы дүшек от болды тене,
Өз оглундан перзент өндүрен эне
Өзүн хеләк этди, билмедим нәдип,
Өе күрсәп гирди шо бада Эдип,
Иокастадан үнсүм совулды шонда.
Гөрсем, ики яна урунып хәким.
Дийәр: «Ханҗар тапың! Аялым тапын!»
«Аялым дәл, эҗем!» дийәр, бир гөрсең,
«Чагаламмың эҗесини тапбер сен!»
Биз-гуллар дәл оны бу хала салан,
Бу затларың бары — кадыр алладан.
Бирденкә-де эдил ёлбарс дей арлап,
Окдурылды ички отага тарап.
Гапың килдин дөвүп, ичерик бакса,
Асылып дур багты гара Иокаста.
Товланыпдыр онуң бойнундакы йүп,
Ене чиркин-чиркин гыгырып Эдип,
Чөзди йүпи, ашак гайтды бичәре.
Ызын айтсам, багрым боляр сет пара!
Ёлуп Иокастаның көйнегиндәки
Еңсеси иңңели тылла багҗыгы,
«Чекен җебирлерми, берен гөргими
Гөрме сен, гөреҗим, гөрме, гөреҗим!»
Дийип, санчды гөзне иңңәниң уҗун.

Бакмасыз йүзлере бакан гөречлер,
Мәхрем йүзе бакман, якан гөречлер
Ыз-ыза санжылян иңңәң дердинден
Юмулды мүдими. Гара ган ондан
Дамжа-дамжа дәл-де, сил болуп энди.
Ашаклыгна шаглап инйән гара ган
Эдибиң сакалын, гөвресин эзди.
Бендәниң овалкы багтыяр гүнүн
Хөвес эдип, күйсейәрди ил-гүнүм.
Инди ахы-нала, өлүм, рысвалык —
Бар бела бу өйде эелейәр шалык..

Хор

Хәзир ничик? Гелдими ол өзүне?

Өйденичер

Гыгыряр ол: «Гөрсүн — дийип — халайык
Өз атасын гана боян мелгуны,
Өз энесин...» Айдабилмен мен муны...
«Лагнатлардан саплансын—дийип—өз өйүм»,
Лагнат синен терк этмекчи өз өйүн.
Халыс эңки гитди. Ол эжирлини
Идип экитмәге тапмалы бирин.
Хәзир сизем гөрерсиңиз бетбагты...
Эйменч ахвал... Анха ачыляр гапы,
Душманам душмасын бейле күлпете.

КОММОС

Хор

Сынлап дурмак элхенч жебрин бендәниң!
Мундан бетер элхенчлиги гөрмәндим!

Ишигайдан! Не гүнлере дүшдүң сен?
Душ болуп алына хайсы иблисиң,
Бетбагтлыгың хунабасын ичдиң сен?
Йүзүңе бакмага эдйәрин хедер,
Болса-да, салаңсоң калба дердесер,
Сенден сорап билмекчи мен кән зады.

Эдип

Ятан багтым! Йыкдың өйүм!
Не гүнлере салдың мени?
Терс язгыдым — терс тәлейим!
Нирәк алып гелдиң мени?

Хор

Вехимли мейдана, дүйпсүз уммана.

Эдип

1-нжи СТРОФА

Гараңкылык! Бакы түмлүк!..
Гайтды ишим, чашды башым,
Пис түвелей алды дашым!
Аман, аман!
Ятладыкча, яняр багрым
Лагнат сиңен бетха өмрүм!

Хор

Иненде башыңа бейле меламат,
Ики эссе ах чекмек дәлдир гең-таң зат...

Эдип

1-нжи АНТИСТРОФА

Э-эй, тоба! Достум, диңле!
Вепадар сен маңа хэзир бир өзүң —
Еңледийэн дердини бичэре көрүң.
Дады-бидат!
Түмде хем гөрйэн мен — сен янымдасың,
Гелип дур гулагма хошамай сесиң.

Хор

Ненеңси дүшдүң сен гөзүңден жыда?
Я муны калбыңа гуйдумы худа?

Эдип

2-нжи СТРОФА

Мэхрибанлар! Этдим берҗай
Аполлоның буйран эмрин.
Тамам болды инди жебрим!
Языклы дэл мунда хич ким,
Көр этдим мен өзүм чешмим.
Эй, аман, эл-аман... Нэмэме герек?
Мэхир гөрмез болса, гапылсын гарак!

Хор

Берҗай болды өңден айдан затларың.

Эдип

Инди нэмэ бакайын мен?

Кими сөйүп, чөкейин мен?
Сорашара кимим галды?
Гүрлешере кимим галды?
Шу пурсат сиз мундан мени
Гүм эдиң-де, дының ханы
Шермисарлык, рысвалыкдан!
Болдум мен ил-гүнүң лагнат яссыгы,
Гүм эдиң сиз мени — мурдар маслыгы!

Хор

Эмгек үчин дөрэи бир кеч ыкбал сен,
Оңат борды саңа душмадык болсам!

Эдип

2-нжи АНТИСТРОФА

Бәбежиккәм аяжыгмың
Даңысыны чөзен бетбагт.
Болсун саңа бакы лагнат!
Шум аҗалдан саклап мени,
Гойдуң ондан бетер гүне!
Бада өлүп гиден болсам шонда мен,
Не өзүм янардым, не атам-энем!

Хор

Мунын мамла. Шонда оңат боларды.

Эдип

Дөкмек үчин атам ганын,
Бу тайларык гелмездим мен,

Өз энеми алмадым мен.
Инди хакдан жыда дүшен
Женаятчың перзенди мен.
Бир яссыга башым гойдум,
Мен өзүми догран билен.
Бар болса дүнйәде гөргиң гөргүси,
Эдип шо гөргиңем гөргүсин гөрди!..

Хор

Этмишиң догрумы? Билмедим вели...
Көр болуп яшандан, догманың говы...

Эдип

«Башга алач тапмадыңмы?» дийме сен,
Геңеш берип, башым дерде гойма сен.
Айт хузурында нә йүзүм билен
Атамың йүзүне эседердим мен?
Энемиң йүзүне ничик бакардым?
Ассаңам аз мени, гүнә дөкерден!
Я гөрмек еңилми, айт маңа ханы,
Өз энемден дүнйә инен чагамы?
Ёк, ёк! Чыдап билмен мен бейле зада...
Гудратлы таңрының галасы ялы
Дияры терк этмек ничик ызалы!
Нәдейин, мен мунда хеммеден бурун
Юрдум терк этмели. Шейледи эмрим.
«Кимем болса юрды харлан харамы,
Ковмалы!» дийип, өзүм берипдим эмри...
Маңлайма басылан бет тагмам билен
Ил-гүнүң йүзүне гөрнейин ненең?
Ёк, бу болмаз! Вах, шу вагтлар гулагым

Гапын билйэн болсам — битип дилегим,
Бет гөврэми дөндерердим зындана,
Эшитмез ялы, гөрмез ялы ынсаны...
Яшажакмы? Гөрги гөрмэн яша сен.
Шо-онда мени кабул эден Киферон,
Нэме дийип солдурмадың бада-бат,
Мең барлыгмы билмез ялы адамзат?
Полиб, Коринф — мэхрем өйүң диреги!
Неслиңиз мен. Тэлейимиң буйругы —
«Дашы жэжек, ичи мөжек» болдум мен!
Үч ёлуң чатрыгы, даражык дере,
Сиз мениң ганымы сачдыңыз ере,
Ал ганы мен өзүм дөкүпдим шонда,
Нэдйэңиз шол ишлер яда дүшенде?
Соң ничик иш этдим?.. Терс ника душдум!
Сен мени өндүрип, маңа баш гошдуң.
Бир тохумы кабул этдиң гайтадан,
Өнен несле болдум доган хем ата!
Гелинлер, аяллар, мэхрем энелер...
Бейле рысвалыгы гөрен дэлдир ер...
Бес эдейин инди бетнамлык сөзүн.
Аллаң хакы үчин тизрэк сиз мени
Ек эдиң шу тайдан, өлдүриң я-да,
Уммана гарк эдиң, гарк эдиң бада!
Голай гелиң, ялбаряң мен бичэре,
Эл бериң. Чекинмэң. Мендэки яра
Ховплы дэлдир менден башга хич киме.

Хор

Ханха Креонт гелйэр. Инди ол сениң
Битирер хайышын. Берер маслахат.
Дияра бир өзи хоссар оң шу вагт.

Эдип

Алла жан! Мен оңа нәме диеркәм?
Овал гөвнүн йыкдым; шоң үчин маңа
Пейда берҗек бир зат айдаярмыкан?

Креонт

Гөвнүме дегленин инди ят эдип,
Яңсылап дурмага гелмедим, Эдип,
Тутмасак сарпасын мәхрем ил-гүнүң,
Хеммә өмүр берйән нурана Гүни —
Шоны берин сылалы биз... Эй, алла,
Хей-де, болмак бормы бейле бихая?..
Ерем, сувам, гөгем гөтермез муны.
Элтиң сиз Эдиби өе гөс-гөни.
Якын хоссарларның чекйән хесретин
Диңе хоссарлары билсе бор, элтиң.

Эдип

Үнҗимден дындардың. Ялбарян саңа,
Мен — бетха, сен — тәмиз, гулак гой маңа...
Сең бәхбидиң арап, айдян мен шуны.

Креонт

Өзеленмән, нәме дийсең, дий ханы.

Эдип

Гүм эт мени, гидейин мен оварра —
Адам аягыны секмедик ере.

Креонт

Өзүмем шейтджекдим. Йөне ондан өң
«Нәдели?» дийип, сорап гөрҗек таңрыдан,

Эдип

Таңрыңкы белли-ле: атамың хунун
Мен өз хунум билен үзмели — канун.

Креонт

Хава, мунын мамла. Эйсем-де болса,
Оңат борды хака сала салынса.

Эдип

Шу халымда хака сала салҗакмы?

Креонт

Хак мамладыр. Инди боюн болҗакмы?

Эдип

Мен саңа ялбарян, саңа табшырян:
Өйдәки... бендәни... өзүңиз дүйнәң.
Өзүң оңат билйәң — хоссарлык боржуң.
Гой, мәхрем диярым алсын-да өҗүн,
Яшатмасын мунда өтйәнчә өмрүм..
Гидейин, ругсат бер, гой, Кифероным
Берҗай эдип, энем-атамың эмрин,
Болсун мениң барҗак ахыркы ерим.
Шейтсем, ерне дүшер олаң диени.

Билйән йөнс, кессл өлдүрмез мени.
Асла өлмен. Якдым ажалың ичин,
Бетерден бетерне душ гелмек үчин.
Гой, өз ёлы билен гитсин такдырым:
Йигит чыкан огулларымың хич бирин
Гайгы этме, олар өз гүнүн долар,
Затдан кемлик чекмез, эркекдир олар.
Йөне мең бичәре гызларым бардыр,
Атасыз хорланжак, ана, шолардыр.
Айры гитмейәрди бизиң иенмиз,
Пайлашярдык мыдам дөвүм чөрегмиз.
Гөз-гулак бол сен шолара... Инди мен
Душушжак, хошлашжак перзентлем билен.
Ругсат бер, ша!.. Эгсидейин хесретим.
Ругсат бер! Олара дегирсем элим,
Йүзлерини гөрен ялы боларын.
Эй, алла! Нәмәме сакырдап дурун?
Олар бар ялы-ла? Мен эшидйәрин...
Ынха олар... Балаларым... Олары
Креонт чагырандыр...
Раст айдян герек?..

Креонт

Раст айдяң. Чагырдым олары яңы,
Билип шат пурсата гарашяныңы.

Эдип

Эй, адыл хөкүмдар! Артсын дөвлетиң!
Душ этмесин гүнүн мен дейин бетиң!
Балаларым! Ханы, нирде сиз? Гелиң...
Шейдиң... Доганңызың... Сөйгетләң голун...
Болдум мен көрүги эхли беланың.
Атамызың гөзем... мең гөзүм ялы...
Боландыр... бир махал... Мен оны билмән,

Өз энемден... сизи... индердим дүнйә...
Гөрмесемем сизи... чекйән дердиңиз,..
Балаларым! Эшдиң, галан өмрүңиз
Гечирсиңиз менсиз, ил-гүн ичинде.
Кимлер борка досты-ярыңыз инди?
Шовхунлы тойлардан салламан йүзңүз,
Ханы шатлык билен гелен гүнлерңиз?
Вагты гелип, гөзе гөрнен чагыңыз,
Ким борка, гызларым, ховандарыңыз?
Рысвалык тагнасын басдым мен сизе.
Гечер ол сизденем өз несилңизе.
Бетбагтлык бормука, хей, шондан бетер?
Атасын өлдүрип, атаңыз сизиң
Өзүн догран энә өйленди, билиң,
Сизем шол энәниң перзендисиңиз...
Депеләп, харларлар гүнча-гүлүңиз...
Ким сизе сөз айдар? Хич кимем айтмаз.
Биника соларсыз, тагмаңыз йитмез.
Менекейиң оглы! Инди сен өзүң
Ата бол булара. Булар — сең гызың.
Энеси икимиз өлдүк. Сен бери
Начарлары ковуп гойбермәвери.
Мен кимин шорманлай болмасын булар,
Рехим эйле, көмек эт, солмасын булар.
Шейтҗегиңе касам эт-де, шу бада,
Узат элиң бәрик, эй, асылзада!..
Болмадык болсаңыз энтек гөгеле,
Сизе-де кән геңеш бийрдим, балалам...
Такдыра тен берип яшаң дүнйәде...
Өмрүңиз меңкиден болсун зыяда.

Хор

Фивалылар, ватандашлар! Ынха сизе Эдип мысал:
Матал барын билйән киши, керемли хем гудратлы ша,

Гөрен киши хөвес борды бу бендәниң дөвранына,
Бу гүн болса гүвләп гитди бетбагтлыгың умманына!
Маны шейле, хер бир бенде соңумызың нйсин гамын,
Шум тәлейиң дердин чекмән етсе хер кес соңкы гүне,
Ана шонуң, диңе шонуң багтлыдыгна ёкдур гүман.

СОФОКЛ

ЦАРЬ—ЭДИП

На туркменском языке

Издательство «Туркменистан»

Суратчы *А. Алмамедов*
Сурат редакторы *Ж. Оразбердиев*
Техник редакторы *И. Ерофеева*
Корректор *О. Сапаргелдиева*